

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΣΙ ΔΙΑΛΑΜΨΑΝΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ,

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑΣ.

(1453—1821)

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΣΑΘΑ,

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ ΕΝ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩ ΤΟΥ 1867.

« Τσιούτους δὴ τινὰς φιλοσοφίας καρπούς, ἀθλίως
» καίτοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐκδαρβαρωθεῖσα, ἐκ δια-
» λειμμάτων ἢ Ἑλλάς ὤφθη φέρουσα· ἐφ' ὧν μηδεὶς
» ἡμῖν τῶν ἀλλογενῶν νεμεσήσειεν ἐπικαυχόμενοις.
» Οὐδὲ γὰρ ὡς τινες τῶν ἀρτιπλούτων ἀγροίκως τοῖς
» παροῦσιν ἡμεῖς ἐπιδεικνόμεν, ἀλλ' ὡς ἐκ πλου-
» τούντων ἴδῃ, πενόμενοι, τοῖς περιλειφθεῖσιν ἐπα-
» γαλλόμεθα, ἅμα μὲν τῆς πάλαι ἀφθονίας τὴν
» μνήμην φέροντες, ἅμα δὲ κατὰ τὴν πρώτην ἐπανε-
» λείσεσθαι οὐκ ἀπελπίζοντες αὐταρίαν, εἴποτε
» τοῖς καθ' ἡμᾶς εὐμενῶς ἢ πρόνοιᾳ ἐπιβλέψειεν ».

(ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΒΟΥΓΑΡΙΣ).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΗΛΑ.

(Ὁδῇ Ἑρμοῦ, Ἀριθ. 291)

1868.

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ὕστερον ἔρωτι μαθήσεως περιηγήθη τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. Συνέθετο θυμασίας πινδαρικὰς ᾠδὰς, πλήρεις ἀρμονίας καὶ ἀκριβοῦς τοῦ Πινδάρου μιμήσεως, ἐξ ὧν γνωρίζομεν μίαν μόνην τὴν πρὸς Δαγεσσῶ ποιηθεῖσαν κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διατριβὴν του, καὶ ἐκδοθεῖσαν αὐτόθι τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1702, καὶ τὸ δεύτερον τῷ 1819 ὑπὸ Ἀδαμαντίου τοῦ Κοραῆ. Ὅτι ὁ Ἀντώνιος ηὐδοκίμει καὶ εἰς ἄλλο εἶδος ποιήσεως φαίνεται ἐκ τῶν ἀνακρεοντίων στίχων, τοὺς ὁποίους ἐποίησεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ αὐτοῦ Δαγεσσῶ παθοῦσαν ἐξ εὐλογίας (¹).

Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐν Λαρίσσει τῆς Θεσσαλίας. Ὁ πάππος αὐτοῦ ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη διατελῶν ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τῶν ἁγίων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ ἔστειλε τὸν Ἀλέξανδρον, πενταέτην ἤδη, πρὸς τὸν ἀδελφόν του, Μητροπολίτην ὄντα, καὶ ὑπὸ τούτου παρεδόθη εἰς τινὰ ὁμογενῆ, Χρυσόσκουλον τοῦνομα, πρὸς διδασκαλίαν· ἐκμαθὼν καλῶς παρ' αὐτῷ τὴν καθομιλουμένην, δωδεκαέτης ἐπανεστρέψεν εἰς τὴν πατρίδα του· μετὰ τετραέτη ἐν Λαρίσσει διατριβὴν ἀνεχώρησε δι' Ἀδριανούπολιν καὶ Βυζάντιον· ἐνταῦθα προσοικειωθείς Φραγκίσκῳ Προσαλέντῃ τῷ Κερκυραίῳ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐντελέστερον κατηρτίσθη· ἐδίδαξεν εἶτα εἰς τινὰς παῖδας προκαταρκτικὰ μαθήματα καὶ μετ' ὀλίγον οἰκειωθείς τῷ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῇ τῆς Ἀγγλίας μιλόρδῳ Πάγκετ, ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Προσαλέντη καὶ ἐν διαστήματι δεκατριῶν μηνῶν διὰ τῆς Οὐγγαρίας, Αὐστρίας, καὶ ἄλλων χωρῶν ἔρθασαν εἰς Ἀγγλίαν. Ἐν Ὁξωνίᾳ ἐδιδάχθη ὁ Ἑλλάδιος τὰ μαθηματικὰ ὑπὸ Βουρχιέρου, ἐκμαθὼν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν (²). Εἶτα περιηγήθη, ἔρωτι μαθήσεως, διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ ἰδίως τῆς Γερμανίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ ἐν Γερμανίᾳ διαμαρτυρόμενοι σπουδαίως ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν ἀπλοελληνιστὶ μετάφρασιν τῶν Γραφῶν· ὁ διάσημος Ἑρμανος Φράγκιος καταγινόμενος εἰς μετάφρασιν τῆς νέας Διαθήκης παρέδωκεν εἰς τὸν Ἑλλάδιον, ἐν Ἄλλῃ τότε διατρίβοντα

(¹) Βλαστοῦ Χιακὰ τόμ. Β'.

(²) Status præsens, σελ. 188—9, 191—2, 203—8.

(1709) αντίγραφον ἐπιθυμήσας νὰ μάθῃ τὴν γνώμην τοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιθεωρήσας τὴν μετάφρασιν προετίθετο νὰ καταδείξῃ ἐμβριθέστερον τὰς ἀπείρους ἐλλείψεις ἐξ ἄλλης μεταβὰς εἰς Ἀλδόφον δὲν ἀπῆντησεν ἀμέσως εἰς τὸν Φράγκιον, ζητοῦντα τὴν ὑποσχεθεῖσαν γνώμην αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέτριβεν ἐν Ἄλλῃ Διέτριβος ὁ Κολέτης, Ἀθηναῖος, ὅστις ἤρξατο κατηγορεῖν εἰς τοὺς ἐκεῖ διαμαρτυρομένους μεταφραστὰς τῶν Γραφῶν τὸν Ἑλλάδιον ὡς ἀμαθὴ καὶ φθονερὸν, καὶ ἐπεστάτησε μετὰ τοῦ Μακεδόνοσ Μιχαὴλ Ἀναστασίου εἰς τὴν τότε (1710) ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης προσθεῖς καὶ ἴδια σημειώματα.

Ὁ Ἑλλάδιος ἐξηγέρθη, καὶ ἐπικρίνων τὴν τῶν διαμαρτυρομένων καινοτομίαν, ὑπερασπίσθη τὸ ἔθνος ὑπὸ προκατειλημμένων συγγραφέων τῆς Δύσεως διαβαλλόμενον ἐπὶ στασιμότητι καὶ ἀπαιδευσίᾳ. Τὸ περὶ τῆς Παρούσης Καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας σύγγραμμα τοῦ πεπαιδευμένου Θεσσαλοῦ, διήρηται εἰς εἴκοσι κεφάλαια, ὡς ἐξῆς. Α—Β'. Περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, Βενετίᾳ, καὶ Βλαχίᾳ Ἑλληνικῶν τυπογραφείων. Γ'. Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων, τῶν διδασκάλων, καὶ τῶν διδασκομένων βιβλίων. Δ'. Περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεθόδου. Ε'. Περὶ τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων Ἑλλήνων. ΣΤ'. Περὶ τῆς κατανοήσεως τῶν Ἱερῶν Γραφῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ζ'. Περὶ τῆς σημερινῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων. Η'. Περὶ σημερινῶν ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος. Θ'. Περὶ τῶν αἰτίων τῆς ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἀπορρίψεως τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν. Ι—ΙΑ'. Περὶ εὐλαβείας τῶν Ἑλλήνων. ΙΒ'. Περὶ τῆς κατὰ τόπους διαφορᾶς τῆς ὁμιλουμένης Ἑλληνικῆς γλώσσης. ΙΓ'. Γλωσσάριον τῆς καθομιλουμένης. ΙΔ'. Περὶ Ἱταλικῶν λέξεων μιχθεισῶν τῇ Ἑλληνικῇ, καὶ ἀγνώστων τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι. ΙΕ'. Περὶ τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. ΙΣΤ'. Περὶ Σεραφείμ τοῦ Μιτυληναίου. ΙΖ'. Περὶ τῆς ὑπὸ Μαξίμου Καλλιουπολίτου μεταφράσεως τῆς καινῆς Διαθήκης καὶ ΙΗ'—Κ'. Περὶ τῆς τρίτης ἐκδόσεως τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ σημειωμάτων Λιβερίου Κολέτη.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο λατινιστὶ γράψας ὁ Ἑλλάδιος, πρὸς γνώσιν τῶν Εὐρωπαίων, προσεφώνησεν εἰς Πέτρον τὸν Μέγαν τῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτορα « ecclesiae orientalis orthodoxae Graecorumque defensorem ei ὑπερασπιστήν (sic) », ὡς ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ ἐπιστολῇ γράφει.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὑπεδέχθη εὐμενῶς ἐν Εὐρώπῃ, καὶ πολὺς ἐγένετο λόγος. Ἡ περιώνυμος ἐφημερίς τῶν Σοφῶν (Journal des Savants) ἔγραψεν ὠραίαν περὶ τούτου βιβλιοκρισίαν ἐν ἔτει 1716 (σελ. 130 καὶ ἐπ.). ὁ δὲ Γάλλος Fourrier (¹) ἐπ' ἐσχάτων λόγον ποιούμενος περὶ τούτου προσεπιφέρει « Mais ce qu'il y a de remarquable dans ce livre d'un sujet des Turcs, c'est que l'auteur qui n'avait pas craint de dédier son ouvrage à l'empereur de Russie, ne craint pas non plus de montrer partout, où l'occasion s'en présente, le plus grand mépris pour les mœurs des Russes de cette époque. Ce trait du courage honore l'écrivain, mais il fait aussi l'éloge du prince d'une manière bien plus délicate et plus ingénieuse que la flatterie n'eût pu le faire dans la plus belle dédicace ».

Ἰωάννης ὁ Γεσνέρος, θιασώτης, ὡς διαμαρτυρόμενος, τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν, λάβρος ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Ἑλλαδίου καὶ τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, ζητῶν ν' ἀνατρέψῃ τὸ σύγγραμμα τοῦ πρώτου, καὶ ἐπισύρῃ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὸ τουρκοκρατούμενον ἡμῶν ἔθνος. Ἡ διατριβὴ τοῦ Γεσνέρου ἐπιγραφομένη « Observatio de cruditione Græcorum qui hodie vivunt, contra Alexandrum Helladium, nat. Græcum » ἐδημοσιεύθη εἰς Miscellanea Lipsiensia (tom II, 1716, σελ. 397—452).

Τὸν Ἑλλαδίον ἐγκωμίασαν δι' ἐπιγραμμάτων Ἀναστάσιος ὁ Μακεδών, Χριστιανὸς Σχβάρτζ, ῥέκτωρ τῆς ἐν Ἀλτὸρρη Ἀκαδημίας, καὶ ὁ Σοντάγιος. Καὶ τὸ μὲν τοῦ πρώτου, προταχθὲν τῆς « Περὶ παρουσίας καταστάσεως » πραγματείας αὐτοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς

Ὅλλέ τ' Ἀλέξανδρος, καὶ χαίροις αἶεν ἄμεινον,
Ἑλλάδος ἐσσι κλέος χ' ἄθε Θεσσαλίας.
Καὶ σὲ φέρον γὰρ Μοῦσ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ὄρασθαι,
Κάλλος Ὀλυμπιάδων, ἰζόμενον σοφίῃ
Γερμανίοις ὄμφῃν σὺν ἄφθονον Ἑλλάδος ἡγες,
Καὶ φίλαν Ἑλλαδίης πάτραν ἐὼν τελείως.
Συγχαίρω τοι, καὶ πάλιν αὐτ' ἐρέω τῶν χαίρειν
Πάτρη καλλίστη, Τέμπε', ὦ οἶα φέρει.
Θρέψε πάλαι Πηλειόην, καὶ θάψ' Ἴπποκράτην,
Τὸ δίθην γεγάατ' ἄλκιμοι ἰατέρων.
Τοὶ δὲ καὶ αὐτέω ἰατρίας ἔχα φρεσὶ μέμτλε,
Καὶ γνῶσιν βοτανῶν ἔχοχα φρεσὶ φέρις.

(¹) Biographie Universelle, tom. XX.

Ἰπποκράτης ἄρ' εἶς, καὶ Ἀλέξανδρος Θεοιδής.
 Τοῦδ' ἱπειή τε δέμας τιθός ἐών φερέεις.
 Ὡς γ' Ἕλληνας καὶ σοφός πολλῶν ῥ' ἀντάξιός ἄλλων.
 Ὡ καὶ Ἀλεξάνδρου, κάλλιπ Θεσσαλίας.

Ἐν Σταχυολογίᾳ δύο κατεχωρήθησαν ἐπιγράμματα εἰς Ἑλλάδιον, ἓν τὸ μὲν λατινιστὶ τοῦ Σχιδάρτζ, τὸ δ' ἑλληνιστὶ τοῦ Σονταγίου, ἔχον οὕτω·

Ἔστι σοφός κατὰ ποιητῆν, νεύουσιν ἔραψε
 Τοῦ στέχους, κλήθος καὶ σοφίης κατέχων.
 Ἑλλάδιος τοῖος· κατὰ θέσκελα δῶρα πέφυκεν,
 Ὅς στέχους κινυτῶν γέγραφε γραμματικῶν.
 Ὅς στοιχειογράφων σταχυογραφίης τε μεμηλῶς
 Ἔργον πεποιηκῶς ἀξίειπαινον ἔφυ.
 Ὄφελον ἐς σκουδὴν τοῦτον ξυνάπαντας ἔρείδειν,
 Ἑλλάδος οἱ σοφίης νῦν ἀμελοῦσιν ἔτι.
 Δόη οἱ πάσων χάριν ὑψιθώκος ἀμύντωρ,
 Ὄσα καὶ ἐν ταύτῃ πάντα καὶ ἰσσομένη
 Ὀλβιοδαιμονίην, εἰρήνην, ἡσυχίην τε
 Ζωῆ, καὶ πλοῦτον καὶ καλὰ δῶρα λαβεῖν.

Χριστόφορος ὁ Σοντάγιος ὁ τῆς θεολογίας καὶ
 Ἑλληνικῆς γλώττης δόκτωρ.

Συγγράμματα.

— Σταχυολογία Τεχνολογικὴ τῆς Ἑλλάδος Φωνῆς, ἧτοι Γραμματικὴ Ἑλληνικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν. Opera et studio Alexandri Helladii, nation. Græc. Norimbergæ, An. MDCCXII. (Ἐς 8^{ον} σελ. 544 ἑλληνολατινιστῆ). Προτίταται διάλογος μεταξὺ Μελίσσου καὶ Ἀγαπίου περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώτσης, ἐν ᾧ κατακρίνει ὁ συγγραφεὺς τὴν τοῦ Ἐράσμου μέθοδον. Ἡ γραμματικὴ αὕτη τυπωθεῖσα τῷ 1712, ἐγράφη τῷ 1714, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ ὀπισθεν τίτλῳ· « Συντεθεισα καὶ διορθωθεῖσα παρὰ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου τοῦ Θεσσαλοῦ, ἀφιά ».

— Status præsens ecclesiæ Græcæ, in quo etiam causæ exponuntur cur Græci moderni Novi Testamenti editiones in Græco-barbara lingua factas acceptare recusant. Præterea additus est in fine Status nonnullarum controversiarum ab Alex. Helladio nat. Græc. impressus, 1714. (Altorfi).

Ἀναστάσιος Μιχαήλ.

Ἐγεννήθη ἐν Ναούσῃ τῆς Μακεδονίας, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς τελειότεραν κατάρτισιν· ἔρωτι δὲ μαθήσεως περιηγήθη διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ τὰ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν τοῦ ἐξέθηκεν ἐν ἰδίῳ πονήματι. Ἡ ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημία, ἐκτιμῶσα τὴν παιδείαν αὐτοῦ ἀνηγόρευσε τοῦτον μέλος.